

BESEDA UREDNIKA

Protestantizem – sam raznolik – obstaja na Slovenskem na različne načine in tako tudi vprašanja, ki so povezana z njim.

Obstaja kot (spomin na) dejstvo, da so s protestantizmom 16. stoletja nerazdružno povezane prve spodbude in sam začetek slovenskega knjižnega jezika in slovenske književnosti. Prav slovenski (knjižni) jezik pa se je kasneje uveljavil kot glavni okvir in sredstvo za narodno povezovanje, za oblikovanje slovenske narodne identitete. Nove možnosti, nova tveganja, nove nevarnosti in novi izzivi za slovensko narodno povezanost in identiteto, ki jih prinaša slovenska nacionalna država in njena vključitev v Evropsko unijo, pomenijo hkrati potrebo po ponovnem premisleku teh zvez in vprašanj.

Obstaja v različnih cerkvah, ki so izšle iz protestantske reformacije 16. stoletja; v prvi vrsti in najbolj množično v Evangeličanski cerkvi, ki je v Prekmurju tudi edina uspela ohraniti kontinuiteto z začetki protestantizma na Slovenskem.

Obstaja kot duh protesta proti verskim in duhovnim, pa tudi kulturnim in političnim monopolom oziroma prizadevanjem zanje – ne le s strani Rimskokatoliške cerkve.

Obstaja v prispevkih in posledicah protestantskega krščanstva pri nastanku značilnosti modernih družb in zahodne civilizacije: modernega individualizma, modernih znanosti in tehnologij, moderne narodne zavesti in nacionalizma ...

Obstaja slednjič v stalni možnosti in izzivu krščanskega verovanja na protestantski način – znotraj in zunaj protestantskih cerkva – da se pri iskanju odgovorov na vedno nove variacije navsezadnje vedno istih eksistencialnih človekovih vprašanj vedno znova vrača k izvorom krščanske vere z vedno novim premislekom reformacijske smernice: samo po Pismu, samo po veri, samo po milosti, samo po Kristusu.

Vprašanja protestantizma tako niso samo vprašanja protestantizma, so tudi vprašanja narodne in evropske identitete, civilizacijska in kulturna vprašanja, eksistencialna vprašanja. Eksistencialna vprašanja, civilizacijska in kulturna vprašanja, narodno vprašanje in vprašanje evropskega združevanja so tudi vprašanja protestantizma. Ne sicer vsa in ne v vsem: če kaj, potem je izključljivost in »totalitarnost« v človeških zadevah nekaj tujega protestantizmu.

Navedeni načini obstoja protestantizma očitno tudi niso le značilnosti protestantizma na Slovenskem. Razen v nekem smislu (zato) najprej navedenega. Slovenci sicer nismo edini dobili prvih knjig v ljudskem jeziku od protestantov, niti nismo edini, kjer bi knjižni jezik imel ključno vlogo pri oblikovanju narodne identitete in nacionalnih meja: komaj kje, če sploh, pa bi našli tako izrazito zvezo, kot je omogočila »(v)stati in obstati« Slovincem kot Slovincem. Spet: zvezo, ki ni bila izključujoča, ki je omogočala in spodbujala tudi prispevek drugih in ki tudi ne bi preživela brez prispevka drugih (drugih cerkva, drugih gibanj, drugih usmeritev). Vsekakor »stati inu obstati« protestantizma na Slovenskem ni bilo in ni le vprašanje protestantizma.

Izdajatelj revije, Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar, je bilo ustanovljeno leta 1994 s temeljno nalogo, da »širi in utrjuje vednost o pomenu slovenskega protestantizma za oblikovanje in ohranjanje slovenske jezikovne, kulturne in narodne samobitnosti«. Društvo je leta 1995 začelo izdajati interno glasilo, ki je dobilo naslov Stati inu obstati, po besedah, ki jih je uporabil Trubar pri razlagi Nove zaveze v prvi slovenski knjigi, Katekizmu iz leta 1550. Po desetih letih izhajanja se je v društvu uveljavilo prepričanje, da je potrebno

in smiselno preoblikovati interno glasilo v javno družboslovno revijo. Bližajoča se 500. obletnica Trubarjevega rojstva je k temu še dodatno spodbudila. V tem smislu je občni zbor društva, pod vodstvom predsednika Viktorja Žaklja, 11. 6. 2004 sprejel sklep o ustanovitvi in vsebinski zasnovi revije, imenoval uredniški odbor ter začel s postopki, nujnimi za začetek izhajanja nove revije.

Revija naj postane »odprta in vsem – brez ozira na veroizpoved, svetovni nazor ali politično prepričanje – dostopen forum za informiranje o najnovejših in preteklih znanstvenih dognanjih, za strokovno razpravljanje o odprtih vprašanjih, za izražanje pobud, predlogov in mnenj, pa tudi za poročanje o dejavnostih in dejanjih, ki širijo zavest o pomenu slovenskega protestantizma«.

Osrednja vsebinska usmeritev revije naj bi zajela preučevanje protestantizma na Slovenskem od prve polovice 16. stoletja naprej, preučevanje vloge delovanja protestantov v oblikovanju slovenskega naroda in njegove kulture, preučevanje dosedanjih obravnav zgodovine protestantizma, njegove recepcije in pomena v različnih obdobjih, preučevanje povezav slovenskih protestantskih mislecev in slovenskega protestantizma s sosednjimi deželami in širšim evropskim prostorom, preučevanje protestantskih teoloških obravnav posameznih vprašanj, posebej še vprašanj sodobnega sveta in sodelovanja verstev.

Revija naj bi povezovala različne stroke, predvsem slovenistiko, zgodovino, religiozijo, teologijo, vede o knjigah, ekonomijo, filozofijo, sociologijo, zgodovino umetnosti, kulturologijo. Navedene stroke bodo v svojih okvirih in strokovnih glasilih gotovo še naprej objavljale rezultate svojih raziskovanj protestantizma in z njim povezanih vprašanj. Zaradi večplastnosti protestantizma in njegove hkratne povezanosti s središčnimi vprašanji slovenske identitete pa je smiselno, če obstaja revija, ki nudi prostor srečevanju različnih vidikov in različnih zvrsti protestantske problematike; tako skupno objavljane olajšuje medsebojno spoznavanje dogajanja v različnih strokah, lahko spodbuja njihovo sodelovanje, pa tudi razvoj znotraj vsake od njih.

Jedro revije in tudi pričujoče številke naj bi bile znanstvene razprave in študije iz različnih strok. Ob njih pa naj bi revija objavljala tudi druga besedila, ki bi prispevala k celostnejšemu vedenju in seznanjanju s protestantizmom (na Slovenskem). Občasno bi pripravili tematsko zasnovane številke in spodbudili v ta namen ankete in razprave; revija bi bila mesto za objavo gradiv s strokovnih, še posebej interdisciplinarnih posvetovanj. Spremljali bi izid posameznih knjižnih in drugih publikacij z našega področja; revija naj bi omogočala vpogled v še ne objavljeno gradivo raziskav in tudi v zanimivejše diplomske in magistrske naloge. Prav tako bi bila smiselna izdelava in objava tematsko zaokroženih bibliografij. Vse to naj bi spodbujalo postopno uvajanje in artikuliranje posebnih protestantskih študij na posameznih oddelkih in katedrah slovenskih univerz in njihovih medoddelčnih povezavah, ki naj bi jih omogočila in spodbudila »bolonjska reforma« organiziranosti slovenskih univerz. Posebej to velja seveda za Filozofsko fakulteto ljubljanske univerze, katere oddelka za slavistiko/slovenistiko in zgodovino imata že dolgo in zaslužno tradicijo pri znanstvenem preučevanju slovenskega protestantizma. Isto velja za že obstoječe raziskovalne ustanove, kot so inštituti pri SAZU, iz katerih ali ob katerih bi lahko zraslo znanstveno središče, posebej posvečeno kompleksnemu raziskovanju protestantizma. Dolgoročno gledano naj bi revija tudi sama čedalje bolj rasla iz tako organiziranih študijskih in raziskovalnih prizadevanj.

*

Prva (dvojna) številka, ki je pred nami, je seveda »kažipotna« in »preizkusna« hkrati. Njeno jedro je nastalo tako, da je uredništvo osebno povabilo okrog 30 strokovnjakov, da iz svoje delavnice in potekajočega raziskovalnega dela prispevajo članek za prvo (ali prihodnjo) številko nove revije.

Razprave, študije v tej številki imajo dve težišči. Prvo predstavlja skupina prispevkov, ki raziskuje slovenski protestantizem 16. stoletja;

dva prispevka sta pri tem povezana z dvema obletnicama: 450. obletnico začetka prevajanja Biblije v slovenščino leta 1555 in 500. obletnico rojstva švicarskega reformatorja Heinricha Bullingerja (1504–1575), tudi povezanega s temi začetki. Na ta zgodovinski okvir se navezujeta tudi prispevka o prekmurskih protestantih 18. stoletja (F. Kuzmič) in analiza nekaterih pogledov na Trubarja in njegovo delo ob 400. obletnici rojstva, posebej pri Cankarju (Voglar). Drugo težišče so teološke in teološko-filozofske analize in prikazi dela dveh znanih in vplivnih protestantskih teologov 20. stoletja. Dva prispevka sta posvečena Paulu Tillichu (1886–1965) in dva Jürgenu Moltmannu (roj. 1926). Tematski okvir razprav (in vizualno podobo revije) dopolnjuje prispevek o slikarju Nikolaju Beeru (Inhof). Na prvo mesto »Razprav in študij« smo uvrstili prispevek Mihaela Kuzmiča, člana uredništva, ki je nenadoma preminil v času urejanja te številke: da se mu tudi tako zahvalimo za zavzeto in požrtovalno delo, pa tudi zaradi prav programatskega naslova in vsebine njegovega članka.

V stalni rubriki **Bilo je povedano** objavljamo izbor iz najstarejše obsežnejše poljudne predstavitve časa reformacije in slovenskega protestantizma v slovenščini (Orožen, iz leta 1902); tako je mogoče opazovati kontinuiteto in razlike med vedenjem o reformaciji in pogledi nanjo pred sto leti in danes.

V rubriki **Razgledi in vpogledi** so objavljeni poljudni, pregledni in informativni prispevki, ki so v pomoč pri spoznavanju in spremljanju protestantizma na Slovenskem.

V rubriki **Portreti** (pomembnih in zaslužnih, a večkrat premalo poznanih in priznanih raziskovalcev in akterjev protestantizma na Slovenskem) sta tokrat predstavljena Theodor Elze (1823–1900), nemški protestantski pastor v Ljubljani v letih 1852–1865, in Mihael Kuzmič (1942–2005).

Z rubriko **Prevodi** nameravamo širiti doslej zelo skromen seznam v slovenščino prevedenih ključnih klasičnih ali novejših protestantskih besedil. Tokrat objavljamo prevod iz dela Huldrycha Zwinglija

(1484–1531), enega od stebrov švicarske in evropske reformacije, ki je vplival tudi na Trubarja, ko se je z njegovim delom seznanil pri škofu Bonomu v Trstu; v slovenščino doslej še ni bil preveden noben njegov spis.

V **Kroniki** objavljamo izbrani besedili, za kateri želimo, da bi z dokumentiranjem v reviji dobili širši ali trajnejši odmev: pridigo škofa Erniše na Trubarjevo nedeljo 5. junija v evangeličanski cerkvi v Ljubljani in poslanico Slovenskega protestantskega društva ob bližajoči se 500. obletnici rojstva Primoža Trubarja. Skupaj s prvim, vstopnim in »izpostavljenim« zapisom Matjaža Kmecla o Trubarjevem utemeljevanju slovenščine daje tak sklepni del s Trubarjem prvi številki revije neko »zaokroženost« in intonacijo: pogled v preteklost, k Trubarju, zaradi prihodnosti ...

Pričujoča prva številka revije ni bila zamišljena in gotovo tudi ni udejanjena kot nekaj v kakršnem koli smislu enovitega in popolnega. Njena »nepopolnost« in opazne pomanjkljivosti – tudi z ozirom na zastavljeni in nakazani koncept – so nenazadnje tudi posledica želje, da revija čimprej izide. Vodilo nas je upanje, da bo sama (dvojna) številka – s tem kar prinaša in s tem, kar se v njej pogreša – vabilo in izziv (tudi novim) sodelavcem in bralcem za delovne in kritične prispevke k prihodnjim številkam. Uredništvo jih bo hvaležno sprejemalo.

Naj se ob koncu v imenu uredništva in izvršnega odbora društva kot izdajatelja zahvalim vsem, ki so omogočili izid številke in s tem začetek izhajanja nove slovenske – in prve vprašanjem protestantizma posvečene – revije: ne nazadnje sponzorjem in članom društva, ki so revijo vnaprej naročili.

Marko Kerševan